

ODJECI ILIRSKOG POKRETA U SREMU

Slavko Gavrilović, Novi Sad

Kao sastavni deo Ugarske i Hrvatske, a posebno kao deo Slavonije koju su Mađari svojatali i želeli da odvoje od Hrvatske, Srem nije mogao ostati izvan hrvatsko-mađarskog sukoba, pa u njemu nalaze odjeka i mađarski reformni pokret i ilirski pokret Ljudevita Gaja.

Nosioci mađaronske politike u Sremu su županijski i spahijski činovnici, većinom mađarske narodnosti, a zatim i neke spahije, te mađarsko, a kasnije i nemačko stanovništvo u sremskoj županiji i Vojnoj granici. Kao činovnici, varmeđaši sprovode naredbe mađarske vlasti i sabora kao što bi sprovedili i svake druge, ali vremenom se kod njih činovnička pokornost spaja sa političkom svešću i opredeljenjem i pretvara ih u vatrene mađarone koji će na sebe primiti zadatak da Srem odvoje od Hrvatske i mađarizuju ga kao integralni deo nove Ugarske od Karpata do Jadrana. Onih nekoliko Hrvata i Srba u županijskoj službi politički se još ne eksponiraju, kao ni katolički sveštenici, dok pravoslavni nisu ni imali pristupa na županijske skupštine koje će i ovde, vremenom, postati poprište narodnjačko-mađaronske borbe.

Gajev ilirski pokret na prve, skromne i usamljene odjeke naišao je u Vukovaru kod franjevca Kaje Adžića, trgovca Justina Mihajlovića i advokata Pavla Jovanovića. Godine 1836. jedan od njih obraća se Gaju, izjavljujući da su Srbi i Hrvati jedan narod, sinovi majke Slavije, koji treba da u Hrvatskoj uvedu svoj narodni jezik kao »diplomatski«, iako je županijska skupština otišla tako daleko da je odlučila da se predstavke i rekursi primaju samo na latinskom i mađarskom isključivši narodni jezik.¹

Rodoljubivi franjevac Adžić pisao je Gaju maja 1836: »Žurimo se! Jer pogibel jest u postajanju od svakuda. Nas gnetu, protivnikah puno, pak da su stranski ne bi nam ni žao bilo, ali su i domaći, ili bolje da kažem pridošlice, koji kad su došli u Slavoniju, gvardian im je iz čizamah virio, a sad obogatiti proti njoj vojuju«. Zato se treba sjediniti sa Srbima »u slovstvu«, pa se ne treba bojati mađarizacije. U tom smislu on je bio pripravan da u ime sloge i ujedinjenja ostavi latinicu i prihvati ćirilicu.²

¹ V. Deželić, Pisma pisana dru Ljudevitu Gaju, Zagreb 1909, 7.

² Isto, 6.

Mali srpski vukovarski krug oko Justina Mihajlovića već je bio pod uticajem Vukovog pokreta, ali je imao simpatija i prema Gaju. Prema jednom od najvatrenijih iliraca u ovome kraju, Mati Topaloviću, Justin Mihajlović i advokat Jovanović jedini su »između tolikih Razkolnikah... koji Gaju ne mogu dosti vijenacah splesti«. ³ Sam Mihajlović je iste godine pisao Vuku sa verom u uspeh Gajevog pokreta: »Rvati se probudiše i možemo se nadati da će iz *nji* pre što biti nego od nas, osobito ako je verovati da će ju kirilsku azbuku primiti?! To bi bio korak — vredniji — od 50 godina piskaranja«. ⁴ Godinu dana kasnije Pavle Jovanović se ponudio Gaju za ćirilsko izdanje njegovih novina. ⁵

Neke od akcija koje su ilirski narodnjaci preduzimali u Zagrebu nailazile su i na širi, pozitivan odziv u Sremu. Tako, npr. 1841. tridesetak oficira, učitelja, sveštenika i trgovca Petrovaradinske graničarske regimente dalo je oko 60 forinti srebra na ime »dobrovoljnih prinesaka za utemeljenje narodnoga kazališta«. ⁶ Kasnije, 1847, među akcionarima »narodnog doma« u Zagrebu sa jednom akcijom javlja se i Teodor Radosavljević, ⁷ oficir iste regimente u Mitrovici, čija je privrženost narodnom pokretu potvrđena i u toku revolucije 1848. godine.

U Mitrovici je na izvestan odjek naišla i akcija prikupljanja predmeta za Narodni muzej, o čemu svedoči slanje starog srebrnog novca za njegovu numizmatičku zbirku; među priložnicima je i Petar Matić, mitrovački tridesetničar, ⁸ kasnije istaknuti član četrdesetosmaškog sabora u Zagrebu. U trgovištu Irigu tamošnji knez Toma Jeremić skupljao je priloge za Muzej, a među priložnicima su se nalazili ugledni trgovci, advokati, beležnici, sveštenici i seljaci — njih oko 20 na broju. Slično je sa uspehom činio i Petar Mladenović u Rumi, među čijim priložnicima susrećemo sreskog sudiju Trifuna Mladenovića, lekara i književnika Miloša Radojića i Vasu Nikolajevića, kao ljude koji su stvarali duhovnu klimu u tom gradu. ⁹

Posebno mesto među simpatizerima ilirskog narodnog pokreta u Sremu pripada graničarskom građevinskom kapetanu u Mitrovici, Tadiji Brkiću, u to vreme uglednom rodoljubu, Hrvat u naklonjenom Vuku Karadžiću i dinastiji Obrenovića, koji se češće javljao u tadašnjim srpskim novinama i časopisima. ¹⁰ Godine 1841. on se »za utemeljenje narodnoga kazališta« obavezao da će »svake godine dokgod u životu bude, od svakog forinta svoje plaće jednu krajcaru srebra prinašati«, što je odmah počeo i da šalje u Zagreb. ¹¹ Sledeće godine organizuje pretplatu na »Kolo« Matice ilirske, ¹² a 1847. on se javlja kao priložnik »na narodnu knjižnicu... sa serpskim manastirima i gradovima«. ¹³ Naj-

³ Isto, 241.

⁴ Vukova prepiska VI, 285.

⁵ J. Horvat - J. Ravlić, Pisma Ljudevitu Gaju, Građa za povijest književnosti hrvatske 26, Zagreb 1956, 21—22.

⁶ *Ilirske narodne novine* br. 54 iz 1841.

⁷ Isto, br. 23. od 20. III 1847.

⁸ Isto, br. 54 i 102 iz 1847.

⁹ Isto, br. 102/1847.

¹⁰ O Tadiji Brkiću uskoro će se pojaviti naša posebna studija.

¹¹ *Narodne novine*, br. 54 iz 1841.

¹² Isto, br. 15 iz 1842.

¹³ Isto, br. 70 iz 1847.

zad, on se nalazi i među onim rodoljubima koji su 1847. svoje »jurve plaćene akcije« za Narodni dom poklonili istom domu.¹⁴

x x x

Narodnjačko-mađaronske raspre oko jezika i političke pripadnosti Srema odigravale su se prvenstveno na županijskim skupštinama. One se mogu podeliti u dve faze — od početka ilirskog pokreta do 1845, i od te godine do revolucije 1848.

Za hrvatsku politiku ilirskog perioda bilo je od izuzetne važnosti držanje slavonsko-sremskih poslanika u zajedničkom saboru u Požunu, jer su predstavnici mađarskog nacionalnog pokreta nastojali da Slavoniju odvoje od Hrvatske i oslabe njen položaj. Budući da su od slavonskih županija virovitička i sremska u Požun slale mahom mađaronski nastrojene poslanike, Mađarima je polazilo za rukom da postepeno ove županije udaljuju od Hrvatske. Imajući to u vidu, Mato Topalović je početkom 1839. pisao Gaju da hrvatski poslanici i sami treba da utiču na sremske, a naročito da se trude da pridobiju i od Mađara odvoje Jožefa Žitvaia (velikog beležnika, kasnijeg podžupana) za koga se govori da je »čoeck veleumjetan, ter (nam) i škodit i pomoć može«. Pošto je Žitvai »verlo čestoljubiv... i vrlo lakom«, mogao bi se pridobiti kakvim obećanjem ili potkupljivanjem, jer bi »za koju hiljadicu istu svoju dušu prodao«.¹⁵

Krajem 1841. na županijskoj skupštini došlo je do incidenta kada je mađaron Bošanji počeo govoriti mađarski, na što su ilirci povikali: »Mađarskom jeziku ovdi mjesta ne ima«. Bošanji je začutao, a Gajeve novine beleže to kao uspeh iliraca.¹⁶ Izvestan uspeh ilirci su postigli i na skupštini od 5. septembra 1842, kojom prilikom je »jednodušno« primljen poziv grofa Janka Draškovića, predsednika Ilirske čitaonice u Zagrebu, da članovi županijske skupštine »po mogućnosti svojoj pismenstvo ilirsko utemeljiti i razploditi ne propuste«. No, dopisnik Gajevih novina je, ipak, smatrao da neko vrlo ugledan treba da podstiče narodnjačku stvar u Sremu, pa bi se mnogo postiglo, jer »braneći jezik, ujedno brani se i narodnost«.¹⁷

U toku 1842. narodnjačko mađaronski sukob izbio je u mnogo oštrijoj formi. Na županijskoj skupštini »nered i vika bijaše u najvećem stupnju. Mađar i Ilir stajahu odperito jedan drugomu na suprot« u pitanju jezika. Dok su mađaroni i podžupan govorili da se mađarski ne može isključiti iz Srema, koji je sastavni deo Mađarske, dotle su ilirci »sirovo i neotesano« vikali: »Na stranu s tim pravom, jerbo oni (Mađari) hoće da nas isključe i iztrebe... Ilirski jezik je naš narodni jezik i ilirski neka govori, koji ne znade latinski«.¹⁸ No, mađaroni pobediše i u ime skupštine uputiše izjavu: »Mi želimo ostati Slavonci, vjerno privrženi Ugarskoj. Mi ne priznajemo nikakova carstva ilirskoga. Zato sve sanje i pomame, riječju, sva protivu ustavna gibanja ilirizma proglašujemo po građanskoj dužnosti našoj kao grešna«.¹⁹ Tim povodom redakcija Gajevih

¹⁴ Isto, br. 23 iz 1847.

¹⁵ Deželić, nav. delo, 238.

¹⁶ *Ilirske narodne novine*, br. 103 iz 1841.

¹⁷ Isto, br. 77 iz 1842.

¹⁸ Isto, br. 80 iz 1842.

¹⁹ F. Šišić, *Hrvatska povijest III*, Zagreb 1913, 257—258.

novina je pisala da »Sremci . . . pružaju tako udvorno ruke klevetnikom našim i svojim i nemilo osuđuju . . . nas«. ²⁰

Godina 1843. protekla je u znaku političko-jezičkih borbi, kompromisa i kolebanja. Županijska skupština prima elaborat izrađen za sabor, po kojem se predlaže izgradnja pruge Pešta—Vukovar—Rijeka, a ne Beč—Trst, ukidanje aviciteta i fideikomisa, kao i skidanje zabrane za naseljavanje protestanata (tj. Mađara) u Hrvatskoj i Slavoniji. Skupština se slaže da »časti i službe«, osim sudskih, budu svima pristupačne, ali »pravo posjedovanje dobarah dotle neće . . . da i na neplemiće protegne, doklegod se neplemići u red državnih stališah ne uvrste, stoga uzroka, jer bi time dobra u neplemenite ruke pala, a stališ koji državu zastuplja, osiromašio bi na toliko, da već u buduće ne bi kadar bio zvanju svomu odgovarati«. Najzad, konstatuje se u ovom dopisu, »da bi se ukinuli cehovi i pravo mesarenja a uvela sloboda štampe — to odbor naš nepodupire«. ²¹

Sa aprilske skupštine kojoj su ton dali mađaroni, upućena je instrukcija saborskim poslanicima da ne podupiru zahtev zagrebačke županije da se ponovo stvori kraljevsko veće za Hrvatsku i Slavoniju (ukinuto 1779), jer je županija za što tešnju vezu sa Ugarskom. Ovog puta skupština je smatrala da »duhovna dobra treba da ostanu u miru«, ali je dala saglasnost za otkup seljaka od spahijskih tereta. Skupština se ipak izjasnila za zadržavanje latinskog jezika u školama i za stvaranje »mjenbeno-tergovačkog suda« u Osijeku, jer je onaj u Karlovcu bio predaleko. ²²

Na saboru u Požunu Žitvai, kao predstavnik sremske županije, izjavljuje: »da su oni koji ga poslaše, ne samo u smislu zakona, već i po srcu i duši Mađari«, ²³ ali županijska skupština ne ide tako daleko, nego početkom jula zaključuje da će u buduće dozvoliti da joj se šalju predstavke i na »slavonskom« jeziku, što je dotad bilo zabranjeno. ²⁴ Na odluku sabora da se mađarski kroz šest godina uvede u Slavoniju, županija je konstatovala da će delegati sa sabora moći da je izvještavaju na mađarskom, ali je smatrala da će u ovim krajevima doći do konfuzije ako se bude uvodio mađarski jezik pošto dotad nije bio u praksi. ²⁵ Štaviše, županija je odlučila da beležnici moraju znati latinski i »slavonski« jezik, a ne i mađarski. ²⁶ Povodom poziva požeške županije da se izjasni spadaju li tri slavonske županije u Mađarsku ili Slavoniju (Hrvatsku), sremska županija je naredila svojim zastupnicima da izjave da su ove županije bile podložne banskoj vlasti, a da su zakone primale od zajedničkog sabora u Požunu, što ona želi da se i nadalje zadrži. ²⁷ Izvještavajući Gaja o ovim odlukama, Topalović je konstatovao, »kad se prejašni duh stališah ove varmeđe promotri, a i okolnosti različne, ne može se za sad bolje ništa ni očekati«. Dosta je to što se županija ne priznaje sastavnim delom Mađarske i što ostaje pri odbrani hrvatskih municipalnih prava. ²⁸

²⁰ *Ilirske narodne novine*, br. 29 iz 1842.

²¹ Isto, br. 17 iz 1843.

²² Isto, br. 36 iz 1843.

²³ Šišić, nav. delo, 301.

²⁴ *Narodne novine*, br. 58 iz 1843.

²⁵ *Arhiv Hrvatske u Zagrebu* (AHZ), Sremska županija, Prot. 2958 iz 1843.

²⁶ Deželić, nav. delo, 246.

²⁷ AHZ, Sremska žup., Prot. 2974 iz 1843.

²⁸ Deželić, nav. delo, 246.

Zabrana ilirskog imena 1843. izazvala je zabunu u redovima Gajevih pristalica u Sremu i pojačanu akciju mađarona, naročito u toku 1844. Prema ilegalnom listu »Branislavu« na sremskoj županijskoj skupštini od 2. septembra odbijeni su predlozi hrvatskih županija da se zadrži latinski jezik i brane municipalna prava, pa to omogućuje Košutovom Pesti Hírlap-u da se raduje »što će moći srijemska gospoda, pošto uvedu mađarski jezik, s narodom i prostim plemstvom raditi šta im drago«. Zna se da »ona gospoda ö, i i, na ay i anyi hoće da u ime zahvalnosti za svoja lijepa imanja, koja u Srijemu imaju, Srijemce u jedino spasonosan tor uvedu«. Drugom prilikom »Branislav« konstatuje da je sremska županija »najviše bjesnila proti Hrvata«, osuđivala ih i potkazivala kod dvora, a to je bilo moguće i stoga što u Sremu ima mnogo Slavena »koji za uvredu smatraju, kad im tko napomene, da su slavjanskoga roda«. ²⁹ To se, izgleda, odnosi na Bunjevce koji su bili u županijskoj službi kao plemići-armalisti. Narodne novine tvrde da su nosioci mađarizma spahijski činovnici i sluge, koji na kameničkom i čerevičkom vlastelinstvu govore samo mađarski. Ujedno napominju da između Srba i Hrvata vlada sloga i poštovanje. ³⁰

Na širem austro-mađarskom političkom frontu situacija se počela zaoštravati; dvor je pristupao odlučnijem pomaganju mađarskih konzervativaca protiv Košutovog srednjeg plemstva i počeo da priprema približavanje tih konzervativaca i hrvatskih narodnjaka. Prema Šišiću, tu politiku zbližavanja s mađarskim konzervativcima krajem 1844. preuzeo je na sebe baron Franjo Kulmer, hrvatski konzervativni narodnjak. On je postao i posrednik između bečke vlade i hrvatskih narodnjaka od kojih je tražio više umerenosti i lojalnosti. Sredinom februara 1845. godine Kulmer je već postao veliki župan sremske županije, jer je dvor, zaoštravajući svoju politiku prema mađarskom nacionalnom pokretu, odlučio »da se ova Mađarima najodanija županija, . . . predobije za drugu politiku«. ³¹

No, kao što je zabrana ilirskog imena zbunila ilirce, tako je imenovanje barona Kulmera za sremskog velikog župana zbunilo mađarone. Ukoliko se radilo o županijskom činovništvu, kome je pre svega bilo stalo do službe, nije bilo teško da dođe do kompromisa i povlačenja mađarona. Čim je došao u Srem, Kulmer je najavio reizbornost županijskog činovništva i zapretio da će ostati bez službe svi koji žele da stvaraju »fakcije i smutljive pletke«. Pohvalio je županiju »koja se uvek umerene stranke držala« i zahtevao da to čini i u buduće. ³²

Godine 1845—46., u Sremu je došlo do sporazuma između narodnjačke i mađaronske stranke, a posledica toga bila je da su svi županijski činovnici ostali na svojim položajima. ³³ Taj privremeni sporazum bio je omogućen i stoga što je jedan od najuglednijih mađarona u Sremu, Jožef Žitvai, tada već

²⁹ Isto, 247; *Branislav*, 78—79, 92.

³⁰ *Narodne novine*, br. 47 iz 1845.

³¹ Prema: Šišić, *Hrvatska povijest* III, 376—378, 387; V. Bogdanov, *Historija političkih stranaka u Hrvatskoj*, Zagreb 1958, 214—217; J. Šidak, *Prilozi historiji stranačkih odnosa u Hrvatskoj uoči 1848. Historijski zbornik* XIII, 1960, 186—188.

³² *Serbske narodne novine*, br. 34 i 68 iz 1845.

³³ E. Arató, *A nemzetiségi kérdés története Magyarországon* II, Budapest 1960, 102.

podžupan, pripadao mađarskoj konzervativnoj stranci i prisustvovao njenoj skupštini u Pešti 1846. godine.³⁴ Ali, sporazum nije bio naročito iskren jer Žitvai nije bio naročito čvrst pristalica konzervativaca niti protivnik Košuta, pa će kao činovnik-varmeđaš prići Košutu i Bačaniju čim oni stupe na vlast u revoluciji 1848. godine. Pored toga, ako su županijski činovnici bili primorani na kompromis, nisu to bili i spahije i njihovi službenici, jer se nisu morali bojati Kulmera i dvora.

U prilog naše ocene ovog sporazuma govori i slučaj sa osnivanjem podružnice zagrebačkog Gospodarskog društva u Sremu. Na avgustovskoj županijskoj skupštini 1845. grof Henrik Kuen predložio je da se osnuje ovakva podružnica, ali kad su se zainteresovani članovi (spahije i županijski činovnici sa posedom) sastali, konstatovali su da je za njih Mađarsko gospodarsko društvo »mnogo korisnije i uspješnije« od hrvatskog, jer je poljoprivreda Srema bliža Mađarskoj nego Hrvatskoj. Zato je odlučeno da se sremsko Gospodarsko društvo priključi Mađarskom društvu, dok će hrvatsko »kao posestrimo društvo smatrati«. Narodnjaci su protestovali, tvrdeći da sremski seljak neće moći da primi pouke i savete ovog društva, jer ne zna mađarski jezik.³⁵

Stranka sporazuma sad je počela davati ton županijskim skupštinama, pa je u Sremu počeo da vlada »verli onaj duh, koji se konzervativni osnovopoloženija toliko rado drži«. Skupština od Kulmerovog dolaska odbacuje predloge mađarskih županija koje navodno žele što veće »umnožavanje nesporazumnjenja i razdora«³⁶ i staje na stranu Hrvatske narodne stranke u borbi protiv Turo-poljaca i njihovog prava glasa.³⁷ Ali u daljem razvoju događaja, pošto je Kulmer prestao da dolazi u Srem, a mađaroni se pribrali i jače povezali sa Košutom, politika sporazuma je oslabila, pa je županijska skupština donosila sve protivrečnije odluke i instrukcije.

Prema dopisima Mate Topalovića od oktobra 1847, županijska skupština je odbila da diskutuje o puštanju protestanata u ove krajeve i izjavila da treba »pritegnuti« mađaronsku zagrebačku županiju zbog odbijanja da pošalje svoje izaslanike na Hrvatski sabor. Međutim, ista skupština se ponovo izjasnila protiv obnavljanja Hrvatskog namesničkog veća, a »o uzvišenju narodnog jezika na čast od službenog i diplomatskog . . . ni rječice«.³⁸

Ukrštanje narodnjačko-mađaronskih zahteva ogleda se i u drugim odlukama županijske skupštine krajem 1847, koja s jedne strane daje nalog svojim predstavnicima u zajedničkom saboru »da narodnost i municipalnost krepko brane i . . . svaku navalu na ovu našu svetinju hrabro uzbijaju«,³⁹ a s druge ona im daje uputstvo da se bore za Košutov projekt pruge Vukovar — Rijeka, da priznaju opravdanost opšteg oporezovanja i otkupljivanja seljaštva od feudalno-spahijskih obaveza, s tim da se radi olakšanja otkupa osnuje hipotekarna banka i čvrst javni, odnosno državni kredit za spahije.⁴⁰

---

³⁴ Šidak, nav. delo, 194.

³⁵ *Narodne novine*, br. 2 iz 1846.

³⁶ *Serbske narodne novine*, br. 34 iz 1846.

³⁷ Isto, br. 68 iz 1845.

³⁸ Isto, br. 80 iz 1847; *Narodne novine*, br. 82. i 83. iz 1847.

³⁹ *Serbske narodne novine*, br. 78 iz 1847.

⁴⁰ *AHZ*, Sremska žup., ad 3239 iz 1847.

Na decembarskoj skupštini 1847. saslušan je izvještaj poslanika sa Hrvatskog sabora na kome je doneta odluka o uvođenju narodnog jezika u upravu. Trifun Mladenović, »poglavica ilirske partaje«, i Đorđe Kontić borili su se za uvođenje narodnog jezika kao govora većeg dela Srema koji ne pripada Mađarskoj nego Slavoniji. Upravnik kameničkog vlastelinstva izjasnio se protiv narodnog jezika, tvrdeći da odluka Hrvatskog sabora smera na otcepljenje od Ugarske. Fiškal spahiluka Čerević oglosio je saborsku odluku za nezakonitu, jer pri njenom donošenju nisu prisustvovali ni predstavnici zagrebačke županije ni Turopoljci. Iako je većina na skupštini bila za odluke Hrvatskog sabora, podžupan Žitvaj je podneo kompromisni predlog (koji je i usvojen), prema kome će se latinski jezik zadržati u županiji sve dok vladar ne potvrdi odluku Hrvatskog sabora; sa mađarskim županijama prepiska će se vršiti na mađarskom, a sa hrvatskim — narodnim jezikom.

Iako su ovakvo rešenje prihvatili, narodnjaci nisu bili zadovoljni što nije odmah uveden narodni jezik, kad se zna da je Srem isključivo srpsko-hrvatski. Postavljalo se pitanje zašto se dozvolilo »da opet dva tri prišelca Mađaromana prevagu dobiju, da sude i razsuđuju, i smrtnu presudu nad jezikom i narodnošću onoga naroda izriču, kojega su predci Srem i sremsku varmeđu krvlju svojom otkupili onda, kad Mađaru tamo . . . ni traga ni glasa bilo nije«. ⁴¹

Do te je tačke došla narodnjačko-mađaronska borba u Šremu u momentu izbivanja bečke i peštanske revolucije marta 1848.

* * *

Iz svega rečenog može se zaključiti da je Srem, iako na periferiji tadašnje Trojedne Kraljevine, bio uvučen u njen politički i kulturni život, te da je od ishoda borbe iliraca-narodnjaka i mađarona-unionista u sremskoj županiji, odnosno u Slavoniji, unekoliko zavisio i odnos snaga Hrvata i Mađara u zajedničkom saboru i izvan njega. Pošto je broj aktivnih iliraca u Šremu bio ograničen, a uticaj jednog dela spahija i njihovog činovništva, kao i dela varmeđaša, koji su u Mađarima gledali jačeg partnera, bio pretežniji u političkom životu u županiji, županijska skupština u prvoj fazi političke borbe bila je više sklona Pešti nego Zagrebu. Ravnoteža je uspostavljena dolaskom Kulmera na čelo sremske županije, pa u daljem toku događaja ova županija zauzima kompromisnu poziciju i opredeljuje se od slučaja do slučaja, nastojeći da očuva svoje ekonomske interese u odnosu na Mađarsku, ali da se ne odrekne političke vezanosti za Trojednu Kraljevinu.

---

⁴¹ *Serbske narodne novine*, br. 7 iz 1848.

Zusammenfassung

WIDERHALL DER ILLYRISCHEN BEWEGUNG IN SYRMILIEN

Obwohl sich Syrmien im Randgebiet des damaligen Königreichs befand, wurde es dennoch von seinem politischen und kulturellen Leben erfasst, wobei von dem Ausgang der Auseinandersetzungen zwischen den Illyriern-Nationalisten und Magyaronern-Unionisten im Bereiche des Syrmischen Komitats, bzw. Slavoniens bestimmterweise auch das Kräfteverhältnis zwischen Kroaten und Ungarn im gemeinsamen Landtag, sowie auch ausserhalb desselben, abhing. Da die Zahl der aktiven Illyrier in Syrmien begrenzt war, der Einfluss eines Teiles der Gutsbesitzer und ihrer Beamtschaft, sowie auch eines Teiles der Komitatsbeamten, die in den Ungaren den stärkeren Partner sahen, im politischen Leben des Komitats jedoch grösser war, neigte die Komitatsversammlung in der ersten Phase der politischen Auseinandersetzungen mehr zu Pest als zu Agram hin. Zu einem Kräfteausgleich kam es mit der Entsendung von Baron Kulmer an die Spitze des Syrmier Komitats, so dass im weiteren Verlauf der Ereignisse dieses Komitat eine Kompromisshaltung einnahm, bzw. seine Entscheidungen von Fall zu Fall traf, mit dem Ziel seine wirtschaftlichen Interessen in bezug auf Ungarn zu wahren und zugleich auch die politische Bindung an das Königreich Kroatien-Slavonien aufrechtzuerhalten.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

3

ZAGREB

1973

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Ljubiša DOKLESTIĆ, Ivan KAMPUŠ, Hrvoje MATKOVIĆ,
Gordana VLAJČIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

IVAN KAMPUŠ

Radovi III

Izdavač

**Sveučilište u Zagrebu
Institut za hrvatsku povijest**

Za izdavača

Prof. dr Ljubo Boban

Lektori

**Jasna Penzar
Stjepan Damjanović**

Korektor

Ljerka Mlinar

Za sadržaj priloga odgovara autor

Adresa redakcije: Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, Đure Salaja 3.